

5. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (далі – MNL OL). – F. K 63. – 70. cs. – 1939. – 7. t. – Old. 50-60.
6. MNL OL. – F. K 63. – 458. cs. – 1940. – 65.4. t. – 1940. – Old. 90.
7. MNL OL. – F. K 149. – 250. cs. – 1942. – 6. t. – Old. 154-155.
8. Národní archiv České Republiky. – F. MV-L. – Sign. 2-10-28. – Kart. 115.
9. Tilkovszky L. Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon (1938-1941) / L. Tilkovszky. – Budapest: Akadémiai kiadó, 1967. – 349. old.

РЕЗЮМЕ ДІЯЛЬНІСТЬ ЛІДЕРІВ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ У СЛОВАЧЧИНІ В 1939-1941 рр.

Казак О. Г. (Мінськ)

У статті на основі матеріалів архівів Угорщини, Чехії, України розглядаються різні аспекти діяльності прихильників автономного уряду А. Волошина в незалежній Словацькій Республіці. Детально висвітлено процес контактів проукраїнських емігрантів з Угорською королівською дипломатичною місією в Братиславі.

Ключові слова: еміграція, русини, незалежна Словацька Республіка.

SUMMARY ACTIVITY OF THE LEADERS OF CARPATHIAN UKRAINE IN SLOVAKIA IN 1939-1941

O. Kazak (Minsk)

On the basis of materials of the Hungarian, Czech, Ukrainian archives discusses the various aspects of activity of the autonomous government A. Voloshyn supporters in the independent Slovak Republic. The process of contacts of pro-Ukrainian emigrants with the Hungarian Royal diplomatic mission in Bratislava is covered in detail.

Keywords: emigration, ruthenians, independent Slovak Republic.

УДК 94 (477.87) «1991/2016» :314.116-026.24 (1-21/22)

ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІСТ ЗАКАРПАТТЯ (1991-2016 рр.)

Панов В. О. (Ужгород)

У статті розглянуто демографічні аспекти розвитку міст Закарпаття в 1991-2016 рр. Показано, що Закарпаття – єдиний регіон України, в якому впродовж указанного періоду відбувалася деурбанізація (насамперед скорочення частки міського населення). Здійснено спробу окреслити масштаби цього явища та з'ясувати його причини й наслідки.

Ключові слова: урбанізація, деурбанізація, міста, сільська місцевість, промисловість, міграція, демографічні процеси.

Рівень урбанізації, насамперед частка загального населення, що проживає в містах, є одним із ключових показників для аналізу соціально-економічного розвитку країн та окремих регіонів. Власне поява міста є однією з головних ознак переходу людства до цивілізації. В усі історичні епохи в містах концентрувалася економічна активність, культурне, суспільне та політичне життя людства. Існує дуже потужна позитивна кореляція між рівнем урбанізації та різними соціально-економічними індикаторами, такими як рівень ВВП на душу населення, рівень освіти, рівень проникнення технологій, тривалість життя та інші.

Постановка проблеми. Згідно з даними Закарпатського обласного управління статистики

рівень урбанізації населення Закарпатської області становить станом на 2016 р. 37,1% і є найнижчим в усій Україні. Такий низький рівень урбанізації обумовлений низкою причин географічного, історичного та економічного характеру, розгляд яких виходить далеко за межі завдань, поставлених перед даною статтею. У цій же статті намагатимемося здійснити спробу аналізу урбанізаційних процесів у Закарпатській області від проголошення незалежності України й до 2016 р. Особливістю демографічних процесів у Закарпатській області в зазначений період є суттєве зниження частки населення, що проживає в міських поселеннях (містах і селищах міського типу), тобто деурбанізація (чи руралізація) населення. Це вирізняє область як на фоні України

в цілому та її окремих регіонів, так і на фоні глобальних тенденцій сучасності.

Хоча демографічні процеси в області були впродовж останніх років предметом вивчення багатьох дослідників [2; 3; 7] та відображені у джерелах [4; 5; 6; 8], факт скорочення частки міського населення на Закарпатті в них згадується побіжно й не стає предметом окремого вивчення. На нашу ж думку, явище деурбанізації населення області є дуже важливим індикатором соціально-економічних змін, що відбулися в області за останні 25 років, і як таке заслуговує на окремий розгляд. Ця стаття є спробою аналізу соціально-економічних причин та наслідків цього явища.

Глобальні тенденції урбанізації.

Процес урбанізації історично пов'язаний із важливими економічними та суспільними трансформаціями, що призвели до вищого рівня мобільності, нижчої народжуваності, довшої тривалості життя та старіння населення. Міста – це важливі рушії суспільного розвитку і скорочення бідності, як у самих міських поселеннях, так і в оточуючій їх сільській місцевості, оскільки в них концентрується переважна частина економічної активності, в них зосереджено уряди, бізнес, транспорт тощо. Вони слугують життєво важливими ланками, що сполучають між собою сільські місцевості, інші міста і міжнародні потоки. Проживання в містах часто пов'язується з вищим рівнем освіти й писемності, кращим здоров'ям, ліпшим доступом до соціальних послуг, ширшими можливостями для участі в культурному та політичному житті [11, с. 3].

У доповіді про ключові тенденції урбанізації в світі Департаменту економічних та соціальних справ Секретаріату ООН зазначається, що станом на 2014 р. 54% населення Землі мешкало в містах. Утім існує велика різниця між макрорегіонами світу. Так, попри те що найшвидшими темпами міське населення зростає в Африці та Азії, ці континенти залишаються переважно сільськими: рівень урбанізації в них становить 40 та 48% відповідно [11, с. 7].

В Європі ж рівень урбанізації становить близько 75% і також зростає, хоч і значно повільніше, ніж в Африці та Азії. Водночас усупереч цій тенденції в кількох країнах Європи (Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Македонія, Молдова, Словаччина) за період 1990-2014 рр. відбулося зниження частки міського населення в загальному населенні, або деурбанізація [11, с. 22-23]. Привертає увагу той факт, що всі ці країни є постсоціалістичними й у зазначений період пройшли кризу болісний етап соціально-економічних трансформацій (питання, чи випадковим є цей зв'язок, буде розглянуто нижче).

Напевно, було б деяким спрощенням стверджувати про те, що рівень урбанізації безпосередньо визначає рівень соціально-економічного розвитку країни (порівняльні дані з різних регіонів світу спростовують таку пряму залежність). Разом з тим

дослідження урбанізаційних процесів в Європі, виконане компанією BBVA Research, доводить, що рівень урбанізації в Європі виявляє дуже потужну позитивну кореляцію з такими соціально-економічними показниками як ВВП на душу населення, продуктивність праці, рівень конкурентоспроможності, проникнення технологій (зокрема інформаційних), якість розвитку інфраструктури тощо [10].

Стан урбанізації в Україні.

Перебіг урбанізаційних процесів в Україні є дуже цікавим і неоднозначним. Так, станом на 1989 р. 66% населення України мешкало в міських населених пунктах. У період із 1989 по 2001 рр. сільське населення зменшилося із 17 млн. осіб до 16 млн. (тобто приблизно на 6%), тимчасом як міське – з 34 млн. осіб до 33 млн. (тобто на 4%). Взаємодія цих тенденцій і призвела до підвищення коефіцієнту урбанізації України до 67% 2001 р. В період із 2001 по 2011 рр. сільське населення зменшилося ще більше – до 14 млн. осіб (на 10%), тимчасом як міське – до 31 млн. (на 4%). Внаслідок цього коефіцієнт урбанізації 2011 р. зріс до 68%. У середньому, починаючи з 1989 р., рівень урбанізації невинно зростав приблизно на 0,15% на рік [9, с. 20].

Ці дані вказують на важливу особливість урбанізаційних процесів, що відбуваються в сучасній Україні. Вона полягає в тому, що урбанізація виражається лише в значенні збільшення частки міського населення в загальній структурі населення, а не збільшення чисельності міського населення в абсолютному вимірі. Частка міського населення зростає на фоні стрімкої депопуляції: протягом останніх 25 років зменшувалося населення як міських населених пунктів, так і сільської місцевості. Однак зменшення чисельності населення на селі відбувалося швидше, внаслідок чого тривало повільне зростання рівня урбанізації [9, с. 19]. Окрім того, починаючи з 2003 р. й до 2014 р. включно міські поселення в цілому по Україні демонстрували міграційний приріст з урахуванням усіх потоків міграції – внутрішньорегіональної, міжрегіональної та міждержавної. Водночас для сільської місцевості в період 2002-2013 рр. було характерне міграційне скорочення [5, с. 99].

Міста України є центрами економічної активності. Обсяги виробництва в містах не просто є вищими порівняно із сільською місцевістю в абсолютному вимірі. Міста є також продуктивнішими як у розрахунку на душу населення, так і в розрахунку на квадратний кілометр [9, с. XVII]. При цьому парадоксально, але українці не надто охоче переїжджають туди, де відкриваються кращі можливості для розвитку. Міграція в міста зазвичай указує на те, що люди шукають кращої роботи, а також є ознакою дієвої реорганізації людських ресурсів у межах країни (наявності чинників притягання). Але при цьому в Україні, за даними досліджень, мало хто

переїжджає в інше місто, шукаючи нових економічних можливостей. Каталізатором переїзду часто виступає низький рівень соціальних видатків у рідних регіонах (чинники виштовхування). До основних перешкод на шляху внутрішньої міграції із сіл до міст можна віднести дуже високу частку житла у власності населення, недорозвиненість ринку оренди, брак доступу до кредитних ресурсів, недостатній рівень розвитку ринків житла та іпотечного кредитування, витрати, пов'язані з переїздом у більш економічно активні регіони країни, а також високі трансакційні витрати.

Урбанізаційні процеси в Закарпатській області.

Впродовж більшої частини ХХ ст. рівень урбанізації Закарпаття зростав, чому сприяли зусилля урядів Чехословаччини та СРСР, спрямовані на модернізацію господарства і соціальної структури населення краю. Так, якщо станом на 1921 р. у містах проживали лише 11,1% краян, то вже 1931 р. цей показник становив 15,4% [9, с. 118]. За часи перебування області в складі СРСР рівень урбанізації зріс у понад 2,5 рази – до 41,8% 1991 р. Свого максимуму – 42,1% – він досяг 1992 р., після чого почалося його зниження [4, с. 45].

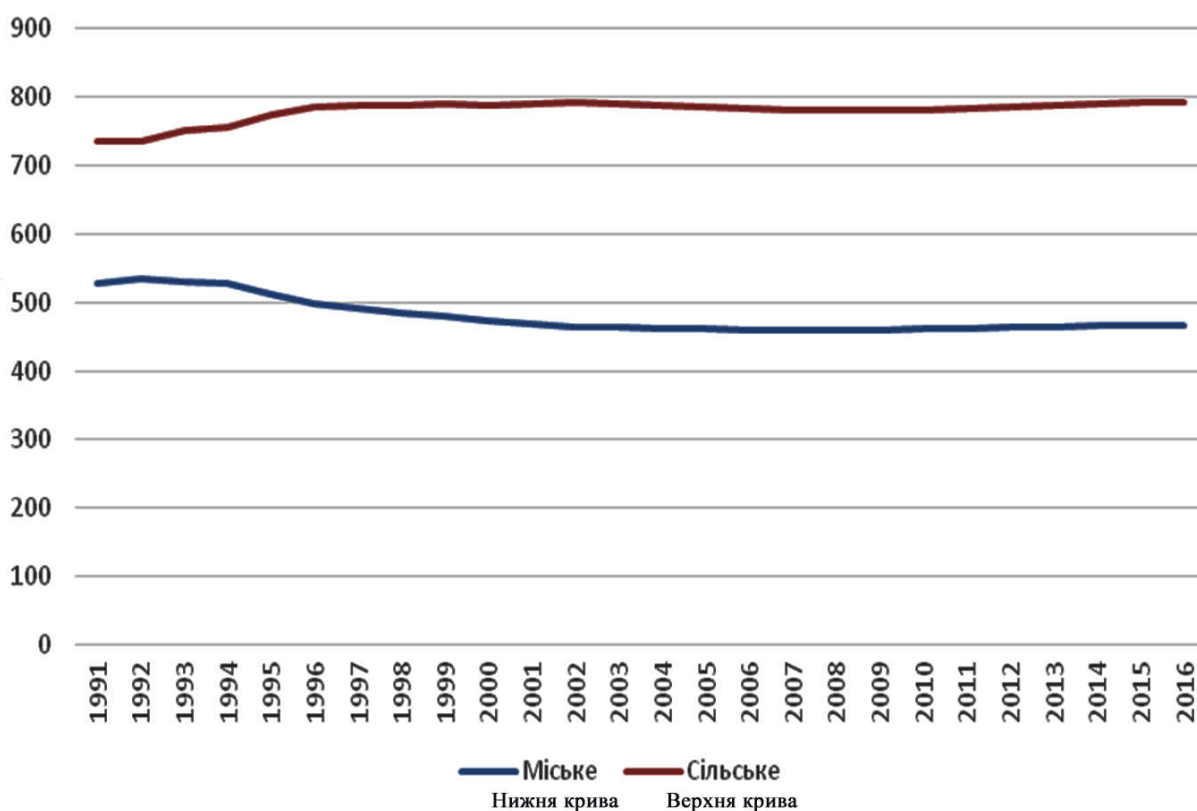

Рис. 1. Динаміка чисельності сільського та міського населення (тис. осіб) Закарпатської області в 1991-2016 рр. [6, с. 45; 8]

Як видно з рис. 1, скорочення чисельності міського населення як у кількісному, так і у відсотковому вимірі почалося вже 1993 р., тимчасом як чисельність населення області в цілому та сільського населення зокрема продовжувала зростати до 1995 р. включно. В період 1996-2002 рр. скорочення чисельності міського населення випереджало приріст чисельності сільського, що в підсумку призвело до щорічного скорочення населення області. Саме в 2002 р. досягнуто найнижчого з 1991 р. рівня урбанізації області – 37%. З 2003 р. почалося скорочення чисельності сільського населення. Міське також продовжувало скорочуватися, але значно мен-

шими, ніж у 1990-ті рр., темпами, що призвело до стабілізації та повільного зростання рівня урбанізації області. Процес такого зростання тривав із 2003 до 2012 рр. За цей період показник урбанізації зріс на 0,2%. З 2009 р. почалося зростання чисельності населення області, як міського, так і сільського. Чисельність сільського населення зростала, однак, дещо вищими темпами, що призвело до зменшення показника урбанізації на 0,1% – до 37,1%.

З проаналізованих даних видно, що скорочення чисельності міського населення почалося раніше, тривало довше і відбувалося швидшими темпами, ніж скорочення чисельності сільського

населення.

У порівнянні з 1992 р., коли міське населення досягло максимуму як у кількісному (535,8 тис. осіб), так і у відсотковому (42,1%) вимірі, його загальна чисельність скоротилася на 68,8 тис. осіб, або ж на 12,8%. Станом на 2016 р. міське населення становило 87,1% від історичного максимуму 1992 р. За період 2001-2013 рр. зросло населення лише трьох міст Закарпаття (Мукачева, Чопа й Рахова). Населення решти міст скорочувалося, причому в Берегові й Тячеві це скорочення відбувалося у швидшому темпі порівняно із середнім по країні [9, с. 31]. Водночас чисельність сільського населення зросла з 1991 р. на 55,6 тис. осіб, або ж на 7,5%. Внаслідок сукупної дії цих тенденцій станом на 2015 р. Закарпатська область посідала останнє місце за показником питомої ваги міського населення в його загальній чисельності з показником 37,1%. Питому вагу міського населення на рівні, меншому від половини всього населення, мали ще 4 області України – Івано-Франківська (43,59%), Рівненська (47,73%), Тернопільська (44,47%) та Чернівецька (42,89%) [6, с. 11].

Стан і тенденції урбанізаційних процесів у Закарпатській області вирізняють її на фоні інших регіонів України і навіть інших переважно сільських областей Західної України.

По-перше, в кожній із областей та в Україні в цілому коефіцієнт народжуваності в міських поселеннях упродовж 1991-2014 рр. був нижчим, ніж у сільській місцевості, але при цьому в усіх них, окрім Закарпатської, частка міського населення зростала [6, с. 47-48].

По-друге, станом на 2014 р. Закарпатська область займала перше місце в Україні за коефіцієнтом народжуваності в міських поселеннях (1,83 дитини на одну жінку), але в сільській місцевості цей показник був ще вищий і становив 2,0 дитини на одну жінку (четверте місце в країні). Завдяки цьому Закарпаття є одним із небагатьох регіонів України, де відбувається природний приріст населення.

По-третє, з огляду на переважання сільського населення та вищий коефіцієнт народжуваності в сільській місцевості цей приріст відбувається переважно за рахунок сільської місцевості, чому посприяла й державна політика стимулювання народжуваності та підтримки сімей із дітьми, запроваджена в середині 2000-х рр. [3, с. 487-488]. Зазначимо, що станом на 2014 р. лише 32,7% (1168 осіб) від приросту населення припало на міста, а решта 66,3% (2401 особа) – на сільську місцевість. Для порівняння можна навести два інших регіони зі схожою демографічною ситуацією, які демонструють «урбанізаційний» тренд. Так, у Волинській області приріст населення цілком відбувається за рахунок приросту міського населення, який компенсує скорочення сільського. У Рівненській області з її рівнем урбанізації в 47,7% приріст населення майже

на 2/3 забезпечений приростом міського населення [6, с. 41-42].

По-четверте, деурбанізаційну тенденцію в області підживлює те, що тривалість життя загалом по області в сільській місцевості на 0,9 роки вища, ніж у містах, на відміну від інших регіонів України, де тривалість життя в міських поселеннях на 2,2 роки вища, ніж у сільських [2, с. 176].

Ці особливості Закарпатської області, що зумовили нетиповий для решти України процес деурбанізації в ній, вимагають пояснення. Нижче буде здійснено спробу визначити можливі причини та потенційні наслідки цього явища.

На нашу думку, деурбанізація населення Закарпаття обумовлена специфікою соціально-економічних трансформацій, що відбулися в області за часів незалежності.

Головна причина цього явища – стрімка деіндустріалізація економіки в 1990-ті рр., фактичне зникнення або припинення роботи великих промислових підприємств, сконцентрованих у містах. На Закарпатті цей процес був ще більш руйнівним, ніж в Україні в цілому, оскільки місцева велика промисловість була переважно інтегрована в загально-радянські виробничі ланцюжки і слабо пов'язана з потребами регіональної економіки. Через занепад промисловості міста припинили генерувати стабільний попит на кваліфіковану робочу силу, який за радянських часів забезпечувався насамперед обробно-промисловою і задовольнявся за рахунок села. Більше того, у кризові 1990-ті рр., для яких характерними були затримки у виплаті заробітних плат, безгрошів'я, бартер, закриття підприємств та безробіття, міське населення області опинилося в особливо несприятливих економічних умовах: у сільській місцевості особисте селянське господарство могло принаймні забезпечити продуктами харчування для власного споживання та обміну на іншу продукцію. Дані статистики демонструють суттєве зростання розбіжності між виробництвом окремих видів сільгосппродукції та постачанням цієї продукції на ринок, що свідчить про перехід сільського населення до самозабезпечення [8, с. 55].

Інша причина випереджаючого скорочення чисельності міського населення – це еміграція. У ті ж самі кризові 1990-ті рр. спостерігалася масова еміграція представників національних меншин, насамперед євреїв, які проживали здебільшого в містах області. Пізніше еміграція набула переважно економічного характеру. У 1990-ті рр. процес трудової міграції та міграційний відтік населення відчутніше торкався більш мобільного міського населення. Але починаючи з 1999 р., відповідно до частки всього населення, у міграційному скороченні сільське населення також стало переважати [3, с. 500]. Втім, поряд із тимчасовою трудовою міграцією все більшого розповсюдження набував виїзд за кордон на постійне місце проживання. В першу чергу це стосу-

валосся економічно активних, високоосвічених громадян, сконцентрованих у найбільших містах області – Ужгороді та Мукачеві.

Стримують урбанізацію й інші чинники, зокрема дорожнеча житла в містах області, високі видатки на переїзд і облаштування на новому місці. Вартість житла в містах Закарпаття є дуже завищеною (як порівняно з аналогічним житлом в країнах Центральної Європи, так і порівняно з житлом у сільській місцевості), не в останню чергу через те, що за умов слабого розвитку інших інвестиційних механізмів і через низький рівень довіри до них купівля нерухомості вважається надійним вкладенням прибутків (зокрема й корупційних). За таких умов, хоча в містах області рівень доходів є помітно вищим, ніж у селах, це не може слугувати достатнім економічним стимулом для переїзду.

Не сприяє урбанізації й відносна легкість трудової міграції за кордон: якщо для мешканця сільської місцевості не існує суттєвих перешкод для працевлаштування в країнах ЄС, він зробить вибір на їхню користь, а не на користь міст області, в яких пропозиція праці є вкрай обмеженою, а рівень заробітних плат – низьким. Невипадковим, отже, є той факт, що за даними модульного вибіркового опитування Міжнародної організації праці, станом на 2012 р. Закарпаття було областю з найвищим коефіцієнтом міграції. Слідом за ним ішли Тернопільська та Чернівецька області, які також відзначаються низьким рівнем урбанізації [9, с. 10-12]. В іншому дослідженні виявлено причинно-наслідковий зв'язок між рівнем розвитку промисловості і трудовою міграцією [1, с. 21-24]. Ці дані чітко вказують на потужну кореляцію між рівнем розвитку промисловості, рівнем урбанізації та схильністю населення до трудової міграції, яка, у свою чергу, вповільнює урбанізацію.

Ще одним фактором, який стримує урбанізацію, є те, що за винятком Ужгорода й Мукачева всі інші міста Закарпаття належать до категорії малих міст і не дуже помітно відрізняються від сіл за якістю та стандартами життя, доступом до об'єктів соціальної, освітньої, культурної інфраструктури. Значення цього фактора посилюється високою щільністю та компактністю розселення в Закарпатській області (принаймні в низовині, де й проживає переважна частина населення): згаданий вище чинник виштовхування із сіл до міст не спрацьовує, якщо існує відносно легкий доступ до

соціальної та економічної інфраструктури міст. Попит на робочу силу, що почав підвищуватися починаючи з 2000-х рр. разом із припливом іноземних інвестицій у промисловість, не призвів до масового переїзду сільських жителів до міст саме тому, що в цьому через невеликі відстані не існувало нагальної потреби. Отже, замість посилення урбанізації збільшився масштаб так званої маятникової (або човникової) міграції, коли мешканці сільської місцевості працюють у місті, не переїжджаючи до нього.

Етнодемографічні особливості Закарпаття також позначалися на динаміці урбанізаційних процесів. Висока народжуваність характерна насамперед для сільської місцевості, і особливо для великих сіл, розташованих на сході області, для населення яких донині характерні міцні дво- або багатодітні сімейні моделі. З іншого боку, для угорців області, більша частина яких проживає в містах, характерні нижча народжуваність, вища смертність та демографічна криза, яка триває впродовж останнього десятиліття [3, с. 484-485].

Висновки. Викладені вище дані та думки нашоюхують на песимістичні висновки щодо подальшого соціально-економічного розвитку Закарпаття. Демографічні дані вказують на те, що рівень урбанізації області продовжить повільне зниження або стабілізується на нинішньому низькому рівні. Тільки бурхливе економічне зростання закарпатської економіки, забезпечене обробною промисловістю, могло би кардинально змінити цю тенденцію. Однак в осяжному майбутньому такий варіант розвитку розглядати не доводиться. Навпаки, для економіки як України в цілому, так і Закарпаття зокрема характерна тенденція до спрощення галузевої структури, зниження технологічного рівня та деіндустріалізації. Тому міста області й надалі не будуть приваблювати мігрантів із сільської місцевості через незадовільну пропозицію праці та низький рівень її оплати, а також через відносну легкість трудової міграції в країни ЄС. Це означатиме зведення ролі міст до суто адміністративних і транспортних центрів, спосіб і стандарти життя в яких особливо не відрізнятимуться від сільських (можливо, за винятком Ужгорода й Мукачева). В цілому для Закарпаття це означатиме подальшу примітивізацію економіки та закріплення за областю ролі аграрно-туристичного регіону.

1. Вивчення ринку праці у десятих областях України: Зменшення негативного впливу від трудової міграції за кордон та запобігання торгівлі людьми через покращення економічної ситуації. Дослідження, проведене в рамках проекту «Запобігання торгівлі людьми в Україні». – К., 2005. – 65 с.
2. Дуран М. М. Демографічна ситуація Закарпатської області як фактор демографічного розвитку міст регіону / М. М. Дуран, Л. М. Федоришина // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3 (20). – С. 173-179.
3. Молнар Й. Демографія та етнічна структура населення Закарпаття: демографічна політика, міграція, трудова міграція / Й. Молнар, С. Д. Молнар // Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання Під ред. М. М. Вегеша, Ч. Фединець. – Ужгород:

- Ліра, 2010. – С. 483-503.
4. Народне господарство Закарпатської області в 1992 р.: Статистичний збірник. – Ужгород: Закарпатське обласне управління статистики, 1993. – 301 с.
 5. Населення, 1995-2016. [Електронний ресурс] // Головне управління статистики в Закарпатській області. – Ужгород, 2016. – Режим доступу: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/dem/2016/nasel_1995-2015.pdf.
 6. Населення України за 2014 рік: Демографічний щорічник / Під ред. Г. М. Тимошенко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 117 с.
 7. Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами / Дж. Ротшильд. – К.: Мегатайп, 2001. – 496 с.
 8. Сільське господарство Закарпаття у 1990-2001 рр.: Статистичний збірник. – Ужгород: Закарпатське обласне управління статистики, 2002. – 58 с.
 9. Україна: огляд урбанізації. – К.: Міжнародний банк реконструкції та розвитку; Світовий банк, 2015. – ХНІ + 196 с.
 10. European Urbanization Trends. [Електронний ресурс] // BBVA Research. – 2015. – Режим доступу: <https://www.bbva.com/wp-content/uploads/2016/12/European-urbanization-trends.pdf>.
 11. World's Urbanization Prospects (highlights). [Електронний ресурс] // The Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. – 2014. – Режим доступу: <https://esa.un.org/unpd/wup/publications/files/wup2014-highlights.Pdf>.

РЕЗЮМЕ

ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ГОРОДОВ ЗАКАРПАТЬЯ (1991-2016 гг.)

Панов В. А. (Ужгород)

В статье рассмотрены демографические аспекты развития городов Закарпатья в 1991-2016 гг. Показано, что Закарпатье – единственный регион Украины, в котором в течение указанного периода происходила деурбанизация (прежде всего сокращение доли городского населения). Предпринята попытка очертить масштабы этого явления и выяснить его причины и последствия.

Ключевые слова: урбанизация, деурбанизация, города, сельская местность, промышленность, миграция, демографические процессы.

SUMMARY

DEMOGRAPHIC ASPECTS OF URBAN DEVELOPMENT IN TRANSCARPATHTIA (1991-2016)

V. Panov (Uzhhorod)

The article researches on demographic processes and urbanization trends in Transcarpathia in 1991-2016. It underlines that Transcarpathia is the only region of Ukraine which experienced deurbanization, i.e. decrease of urban population share, in this time period. The scale of this phenomenon is defined as well as its reasons and consequences.

Keywords: urbanization, deurbanization, urban areas, rural areas, industry, migration, demographic processes.